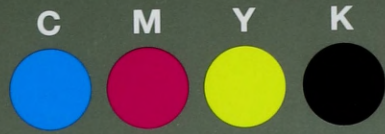
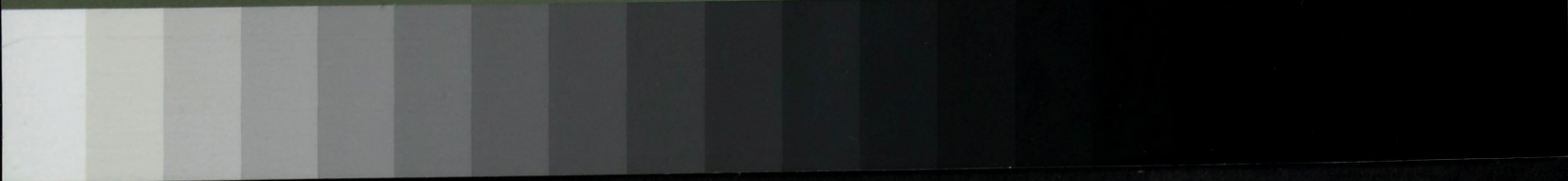

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ NAUK HUMANISTYCZNYCH
KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

AON wewn. 4575/93

Ppłk dr Zygmunt MATUSZAK

GENEZA
AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

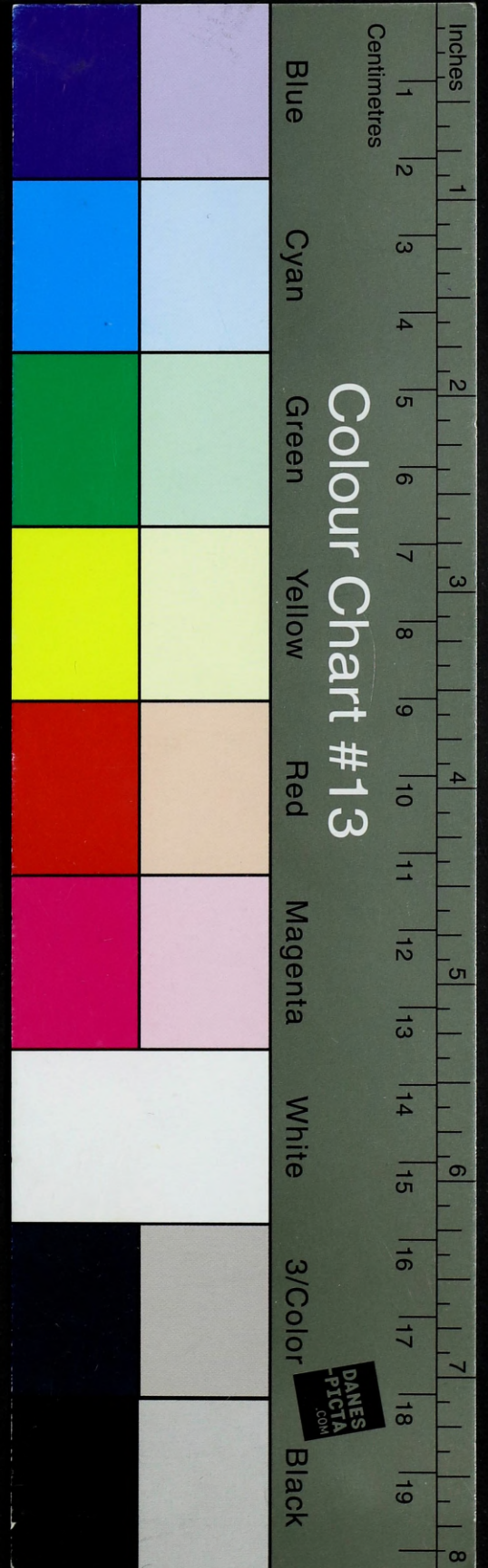

~~5/2311~~

60499

WARSZAWA

1993

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ NAUK HUMANISTYCZNYCH
KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

AON wewn. 4575/93

Ppłk dr Zygmunt MATUSZAK

GENEZA AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

~~24~~

~~5/2311~~

Niniejszy skrypt zalecam do wykorzystania
w procesie dydaktycznym Akademii Obrony Narodowej.
Poglądy wyrażone w treści skryptu są osobistymi
poglądami Autora.

KOMENDANT
Wydziału Nauk Humanistycznych
płk dr hab. STEPIEŃ

SPIS TREŚCI

	str.
WSTĘP	5
Akademia Szlacheckiego Korpusu Kadetów Jego Królewskiej Mości i Rzeczypospolitej (Szkoła Rycerska) 1765-1795	6
Wyższa Szkoła Wojenna 1919-1939	15
Wyższa Szkoła Wojenna na obczyźnie (Wielka Brytania - Szkocja) 1940-1945	24
Akademia Sztabu Generalnego 1947-1990	28
Bibliografia	35

WSTĘP

Szkolnictwo w dziejach wojska ma w Polsce długą i bogatą historię. Wychowankowie szkół wojskowych zapisali piękną kartę tradycji bojowych oręża polskiego. Rozwój szkolnictwa wojskowego nie zawsze przebiegał bez przeszkód. Złożyło się na to wiele uwarunkowań obiektywnych i subiektywnych.

Początki szkolnictwa wojskowego sięgają czasów rycerstwa, w których młodzi synowie szlachty zdobywali doświadczenie i wiedzę wojskową u boku doświadczonych wodzów i hetmanów. Posiadali oni z reguły solidne wykształcenie, które zdobywali przez długie lata podczas studiów i podróży za granicą oraz praktyki w obcych armiach. Wiedza humanistyczna, rozległe zainteresowania, znajomość historii oraz najnowszych osiągnięć praktyki wojskowej innych armii decydowały o tym, że tacy hetmani jak Jan Tarnowski, Jan Zamojski, Jan Karol Chodkiewicz, Stanisław Żółkiewski, Stefan Czarniecki czy Jan III Sobieski należeli do plejady najlepszych wodzów w Europie. To u ich boku zdobywali swoje doświadczenie i wiedzę ich następcy. Ilość ich była zbyt mała w stosunku do potrzeb. Zasadniczą przeszkodą był brak typowych szkół wojskowych.

Pierwsze myśli o założeniu szkół wojskowych w Polsce zrodziły się w okresie Odrodzenia. Wyrazicielem ich był znany działacz społeczny i pisarz polityczny doby Odrodzenia - Andrzej Frycz Modrzewski. W swym dziele "O poprawie Rzeczypospolitej" domagał się założenia szkół wojskowych w Polsce, które przygotowywałyby kadrę dowódczą.

• AKADEMIA SZLACHECKIEGO KORPUSU KADETÓW
JEGO KRÓLEWSKIEJ MOŚCI I RZECZYPOSPOLITEJ (Szkoła Rycerska)

1765 - 1795

Warunki sprzyjające powstaniu szkolnictwa wojskowego ukształtowały się dopiero w drugiej połowie XVIII wieku. Pierwszą szkołą wojskową w Polsce założył król Stanisław August Poniatowski w Warszawie, 7 września 1764 r. powołał do życia Szkołę Rycerską. Uroczysty moment otwarcia szkoły, której nadano oficjalną nazwę Akademii Szlacheckiego Korpusu Kadetów JKM i Rzplitej czyli Szkoły Rycerskiej, nastąpił jesienią 1765 r.

Celem powołania szkoły było wychowanie wojskowe i patriotyczne młodzieży szlacheckiej. W realizacji tego celu widziano drogę do wydobycia kraju z zacofania, do unowocześnienia państwa.. Król i jego najbliższe otoczenie uważało, że w ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej w Polsce, w epoce szerszego rozwoju techniki i sztuki wojennej, na czele armii muszą stać ludzie wykształceni, o szerokich horyzontach myślowych, dużych umiejętnościach teoretycznych i praktycznych.

Początkowo Szkoła utrzymywana była ze skatupy królewskiej, dopiero konstytucja sejmku warszawskiego z 1766 r. uchwałała budżet szkoły.

Na siedzibę Szkoły Rycerskiej przeznaczony został Pałac Kazimierzowski, stanowiący dotąd własność króla. Uroczystego otwarcia szkoły dokonał król jesienią 1765 r., jak również król dokonał pierwszej rekrutacji do szkoły wybierając ze swej straży nadwornej 30 młodych szlachciców. Na organizatora, a zarazem pierwszego komendanta Szkoły Rycerskiej, król wyznaczył swego krewnego, księcia Adama Czartoryskiego, młodego 30-letniego człowieka, generała ziem podolskich, człowieka wszechstronnie wykształconego o dużej wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz posiadającego

talent pedagogiczny. Te cechy i wiek predysponowały księcia Adama Czartoryskiego na komendanta pierwszej Szkoły Rycerskiej.

W celu zapewnienia Szkole Rycerskiej wysokiego poziomu nauczania przedmiotów wojskowych, zdecydowano się korzystać w tej dziedzinie z bogatych doświadczeń szkolnictwa wojskowego w Europie, a zwłaszcza Francji, Austrii, Anglii i Niemiec. Było to jednym z celów podróży komendanta szkoły po Europie, drugim celem jego podróży było poznanie i gromadzenie bogatej literatury fachowej oraz niezbędnych pomocy naukowych. Plonem tej podróży było utworzenie, z inicjatywy księcia w 1767 r. biblioteki liczącej cztery tysiące woluminów. Była to pierwsza tego rodzaju biblioteka w Polsce.

Dzięki wysiłkom organizatorów w krótkim czasie Szkoła Rycerska stała się jednym z najnowocześniejszych zakładów tego typu w Europie. Charakter szkoły był świecki, nowoczesny, dążący do wyzwolenia młodych umysłów spod wszechwładnych do niedawna systemów teologicznych, a program kształcenia wojskowego miał, jak na owe czasy, charakter bardzo postępowy.

Szkoła Rycerska zorganizowana została na szczególnych prawach - jako szkoła ogólnokształcąca, podzielona była na siedem klas, oraz jako szkoła wojskowa zorganizowana na prawach korpusu, podzielona wg zasad organizacji wojskowej. Na czele szkoły stał komendant (książę Adam Czartoryski) i wicekomendant (gen.lejtnant August Sułkowski), kadrę stanowili cywilni i wojskowi wykładowcy z dyrektorem nauk (John Linde) na czele.

Pracą grona nauczycieli zarówno wojskowych jak i cywilnych, kierował generalny dyrektor nauk. Brygadierzy i podbrygadierzy byli bezpośrednimi wychowawcami kadetów. Ich zadaniem było wojskowe wychowanie kadetów oraz kształcenie ich charakterów.

Do szkoły przyjmowano młodzież starszą (16-21 lat), która

powinna była posiadać przygotowanie szkolne. Wywodziła się ona wyłącznie ze szlachty. W 1768 r. Korpus liczył 176 kadetów, był to jedyny moment, w którym szkoła liczbą swoich uczniów zbliżyła się do planowanych przez króla, a zatwierdzonych przez sejm rozmiarów. W tym samym roku nastąpiła reforma Szkoły Rycerskiej, w wyniku której stała się ona uczelnią mającą na celu danie fachowego przygotowania nie tylko przyszłym oficerom zreformowanego wojska Rzeczypospolitej, ale także przyszłym urzędnikom, którzy winni byli opierać pełnienie tych funkcji na pewnej sumie wiadomości przede wszystkim z zakresu prawa i historii.

W szkole zorganizowano tzw. "Kurs Niższy" (przygotowawczy), trwający pięć lat. Miał on charakter szkoły ogólnokształcącej. Na "Kurs Niższy" przyjmowano młodzież w wieku 8-12 lat, wymagając od niej tylko umiejętności czytania i pisania. Po ukończeniu "Kursu Niższego" kadeci pozostawali w Szkole Rycerskiej na okres trzech lat przechodząc na "Kurs Wyższy", na którym specjalizowali się w kierunku wojskowym lub prawniczym.

W roku 1768 ukazały się ustawy królewskie i inne przepisy normujące życie Szkoły Rycerskiej. Reforma objęła również kadrę profesorską. Ustabilizowała się kadra szkoły. Odeszło ze szkoły wielu cudzoziemców, często mało przydatnych, a na ich miejsca zaangażowano Polaków, Coraz częściej na stanowiska brygadierów i nauczycieli powoływani byli wyróżniający się absolwenci Szkoły Rycerskiej. Reforma szkoły przeciągnęła się do roku 1771. Ostatecznie w roku 1773 ustalono, że Szkoła Rycerska składać się będzie z trzech brygad (po 20 kadetów każda), tzw. kompleksowych i jednej nadkompleksowej, w której to kadeci płacili za swój-pobył w szkole.

Od roku 1771 do 1792 życie Szkoły Rycerskiej toczyło się unormowanym trybem. Dopiero w roku 1792, za czasów Targowicy, Szkoła Rycerska przeżywa wiele komplikacji. Jest to najtrudniej-

szy okres zmagania o byt i oblicze szkoły. Mury szkoły opuścił jej komendant ks. Adam Czartoryski, a nowym komendantem został mianowany hr. F. Moszczyński. W 1794 roku kadeci pod wodzą Józefa Sowińskiego - wychowanka korpusu, wzięli udział w Insurekcji Kościuszkowskiej, część starszych kadetów wstąpiła do wojska. Po upadku powstania czyniono próby reaktywowania szkoły lub przekształcenia jej w zakład prywatny. Próby te niestety nie powiodły się. W grudniu 1794 r. Szkoła Rycerska przestała istnieć, została rozwiązana.

W początkowym okresie Szkoła Rycerska była wyraźnie szkołą o charakterze wojskowym, zorganizowaną na wzór wielu innych tego typu szkół europejskich z trzyletnim kursem nauczania. Nowo powstała Szkoła Rycerska jako zakład naukowy miała przede wszystkim zaradzić temu "... co niedostateczne jest w wychowaniu zwyczajem

młodzieży polskiej, wykształcenie obywateli, mogących służyć ojczyźnie nie tylko w zawodzie wojskowym, ale i w służbie cywilnej, a także wykształcenie szlachty, która mogłaby zrobić zaszczyt Polsce, w jakiej części świata znalazłaby się".

W pierwszych latach istnienia Szkoły Rycerskiej w szkoleniu dominowały przedmioty wojskowe. Szkolenie to oparto na musztrze, marszach, szermierce, ćwiczeniach w posługiwaniu się bronią palną, taktyce i inżynierii wojskowej. W roku szkolnym 1769/1770 wprowadzony został w życie nowy program nauczania, opracowany przez pierwszego generalnego dyrektora nauk Johna Linde. Zgodnie z tym programem nauka w szkole trwała siedem lat i była podzielona na dwa okresy.

Okres pierwszy - pięcioletni, obejmował średnie wykształcenie ogólne, oraz drugi - dwuletni, studia specjalne, na kierunku prawnym lub inżynieryjno-wojskowym.

- Pierwszy okres - obejmował klasy VII i VI. Były to klasy najmłodsze uzupełniające wykształcenie podstawowe, tzw. nowicjat. W okresie dwóch lat nowicjatu uczono łaciny, francuskiego, niemieckiego, arytmetyki, pisania, szermierki, tańców, a w drugiej klasie czytania i omawiania najcenniejszych utworów pisarzy polskich i zagranicznych.

- Drugi okres - obejmował klasy V, IV, III i przerabiano program szkoły średniej. W klasach tych uczono: historii starożytnej, historii Polski, arytmetyki, poezji polskiej, języka francuskiego, niemieckiego i angielskiego, łaciny, wymowy polskiej, geografii, logiki, architektury wojskowej, rysunków, szermierki i tańca.

- Trzeci okres - obejmował klasy najstarsze II i I, spełniając rolę kursów wyższych o wyraźnych cechach specjalistycznych. W klasie II uczono języka niemieckiego i francuskiego, prawa cywilnego polskiego, prawa rzymskiego, prawa natury, logiki, historii nowożytnej, matematyki, geografii, kaligrafii, rysunku i szermierki. W klasie I uczono architektury wojskowej i cywilnej, fortyfikacji, fizyki, rysunków, historii nowożytnej, literatury pięknej, języków nowożytnych i kaligrafii.

Zgodnie z programem nauczania, ostatnie dwa lata w Szkole Rycerskiej były przeznaczone na naukę przedmiotów zawodowych w dwu równorzędnych kierunkach. Pierwszy kierunek - to kandydaci do stanowisk cywilnych, obok nauki języków, historii i literatury, uczyli się prawa i konstytucji Korony i W.Ks.Litewskiego. Drugi kierunek - to kandydaci, którzy wybrali służbę wojskową.

W programie szkolnym z biegiem lat dokonano pewnych zmian. Wzrosła ilość godzin przeznaczonych na przedmioty związane z wiedzą o kraju ojczystym, na historię i literaturę, prawo publiczne i prawo cywilne. Tu też po raz pierwszy w dziejach naszej oświaty uczono systematycznie historii i literatury polskiej.

Znaczny nacisk położono również na system szkolenia i wychowania wojskowego. Oparty on został na regulaminach i instrukcjach mających zaszczerpić wychowankom ducha żołnierskiego, tężyzną fizyczną i odporność psychiczną. Nauczania taktyki opierało się na studiowaniu lektury oraz współczesnych doświadczeń wojskowych. Zimą kadeci studiowali teorię wojskową, latem natomiast odbywali ćwiczenia praktyczne w obozie letnim w Ujazdowie z zakresu prowadzenia operacji wojennych.

Przedmioty ogólnokształcące również zajmowały istotne miejsce w systemie kształcenia kadetów. Wychodzono bowiem z założenia, że istnieje konieczność dostarczenia Polsce zastępu ludzi posiadających gruntowne wykształcenie ogólne i wyrobionych pod względem politycznym i społecznym. Obok wyposażenia kadetów w wiedzę, miały na celu kształtowanie nowego światopoglądu młodzieży opartego na racjonalnym pojmowaniu zjawisk życia społecznego i politycznego, a także na wyjaśnianiu praw przyrody. Ważną zasadę pedagogiczną stanowiło pozostawienie kadetom swobody wyboru literatury w czasie przygotowania się do zajęć, inicjatywy oraz swobody wypowiedzenia myśli i poglądów na aktualnie przerabiane zagadnienia.

W celach wychowawczych ściśle określano i rygorystycznie przestrzegano porządku wewnętrznego szkoły. Dużo troski przejawiano o wygląd zewnętrzny kadetów, o ich broń i umundurowanie. Codzienne życie kadetów ujęte było w karby dyscypliny wojskowej, a organizacja całego korpusu oparta była na zasadach militarnych, co przy wielowiekowych wojskowych tradycjach narodu odgrywało niebagatelną rolę w procesie wychowania wojskowego.

Wychowanie wojskowe oparto na regulaminach, które określały obowiązki kadetów. Miało ono, najogólniej rzecz biorąc, wyrobić w kadetach ducha żołnierskiego, tężyzną fizyczną i odporność

psychiczną. Przede wszystkim troszczono się o wszczęcie karność, o wyrabianie umiejętności i sprawności żołnierskiej. Podstawowe założenia wychowania wojskowego kadetów określił komendant szkoły w sposób następujący: "Niech się (kadet) kocha w ryśztunkach wojennych; koniem toczyć lubi; słowem niech pamięta, że wojowniczy ród dziadów naszych nie spodziewał się wydać plemię niewieściuchów, którzy zalegając pole, sławę i kraj stracili". Wprowadzony w Szkole Rycerskiej system ćwiczeń z taktyki i musztry uodparniał kadetów na trudy życia żołnierskiego, hartował ich siły wyrabiał zręczność i niezbędne w zawodzie wojskowym sprawności.

Naczelnym ideałem wychowawczym w Szkole Rycerskiej była "nieskazitelna wzniosła moralność i duch narodowy". Chodziło o to, by dać Polsce wzorowych obywateli, miłujących ojczyznę i honor. W czasach anarchii, braku odpowiedzialności za słowa i czyny na forum życia publicznego, koniecznie należało ustrzec młodzież od samowoli, wyrobić w niej zalety, jakich brakowało szerszemu pokoleniu. W procesie wychowania wojskowego odwoływano się z jednej strony do rozumu i uczuć młodzieży, z drugiej strony oddziaływano na ambicję i honor.

Szkoła Rycerska w czasie 30 lat swego istnienia położyła niezaprzeczalne zasługi w rozwoju polskiego szkolnictwa wojskowego. W jej murach wypracowane zostały nowe, jak na ówczesne czasy i poziom szkolnictwa, formy i metody kształcenia, wychowania wojskowego i obywatelskiego.

Mury Szkoły Rycerskiej opuściło wielu wychowanków, którzy dzięki otrzymanemu w niej wykształceniu i wychowaniu piastowali szereg odpowiedzialnych funkcji wojskowych i państwowych. Nie zawiedli swoich wychowawców i pokładanych w nich nadziei, nie sprzeniewierzyli się zdohytym w szkole ideałom. Byli wszędzie tam, gdzie była potrzebna ofiarna służba dla dobra Ojczyzny.

Postępowy kierunek wychowania Szkoły Rycerskiej tłumaczy, dlaczego kadeci odznaczali się prawdziwym duchem obywatelskim, prawością i czystością charakteru, taką dzielnością i szczerym przywiązaniem do kraju ojczystego. Tacy byli 16-17-letni kadeci, którzy w czasie powstania kościuszkowskiego wbrew zakazowi oficerów opuścili Pałac Kazimierzowski i pod wodzą 17-letniego Józefa Sowińskiego zdobyli szturmem działą rosyjskie na Krakowskim Przedmieściu, opanowali odwach na Wzgórzach Denssowskich, a następnie, po przyłączeniu się do oddziałów płk. Filipa Haumana, bili się chwalebnie w różnych punktach stolicy.

Takimi wzorami patriotycznego oddania trwającymi w świadomości narodu polskiego niezmiennie do dziś są gen. dyw. Jakub Jasiński i gen. dyw. Paweł Grabowski, gdy wśród szalejącego ognia umierali w obronie Pragi, gen. Karol Kniaźiewicz, bohater spod Hohenlinden, gen. Józef Sowiński broniący do końca wolskiej reduty. We wiecznej pamięci pozostali również generałowie; Karol Sierakowski, Michał Sokolnicki, Stanisław Fiszer, poeta Julian Ursyn Niemcewicz i setki innych wychowanków Szkoły Rycerskiej, ofiarnych obrońców Konstytucji 3 Maja i idei Sejmu Wielkiego. Wśród tej wielości imion na pierwszym miejscu widnieje nazwisko Tadeusza Kościuszki, najcelniejszego wychowanka tej szkoły. Okrył on imię Polska najwyższą sławą wśród innych narodów świata.

Wartości pedagogiczne szkoły, osiągnięte zostały dzięki wytworzeniu wśród młodzieży doskonałej atmosfery moralnej i ideowej. Postępowy program nauczania i nowoczesne metody pracy pozwoliły stać się jej ośrodkiem wychowania obywatelskiego. Osiągnięcia wychowawcze szkoły zostały rozszerzone dzięki działalności Komisji Edukacji Narodowej.

Rozbiory i upadek państwowości polskiej nie spowodowały jednak jej całkowitego zniknięcia z areny świata. Przez cały czas

aż do 1918 roku w różnych okresach istniały w świecie różne polskie formacje wojskowe, które u boku innych państw biły się o niepodległość Polski. Na ich potrzeby tworzone szkolnictwo wojskowe różnych szczebli. Najczęściej były to szkoły kadetów przygotowujące niższą kadrę dowódczą. Tak było m.in. we Włoszech w Legionach gen. J.H.Dąbrowskiego i w okresie Księstwa Warszawskiego. W czasie jego istnienia utworzono w Warszawie w 1809 r. "Szkołę Aplikacyjną", której absolwentami byli m.in. gen.Chrzanowski, gen.J.Bem i gen.I.Prądzynski - główni bohaterowie powstania listopadowego 1830-1831 r. W dobie Królestwa Kongresowego powstała (w 1820 r.) "Szkoła Aplikacyjna Artylerii i Inżynierii", pierwsza w historii naszego szkolnictwa rzeczywiście wyższa uczelnia wzorowana na paryskiej szkole politechnicznej. Jej komendantem był płk J.Sowiński, późniejszy generał absolwent "Szkoły Rycerskiej" i obrońca Woli w powstaniu 1830 r.

Do szkoły przyjmowano wyróżniających się absolwentów Korpusu Kadetów i aspirantów oficerskich. Program realizowany w ciągu 3 lat, zawierał następujące przedmioty: matematyka, fizyka, chemia, budownictwo, artyleria, fortyfikacje stałe i polowe, topografię i geodezja oraz języki obce: rosyjski, francuski i niemiecki. Zadaniem szkoły było przygotowanie oficerów artylerii i ówczesnych wojsk inżynieryjnych, którzy mieli zastąpić w wojsku kadrę epoki napoleońskiej, co było celem W.Ks.Konstantego.

Po upadku powstania listopadowego przestało istnieć Wojsko Polskie, a wraz z nim szkolnictwo wojskowe. Odtąd działały w świecie przy skupiskach emigracji polskiej, szkoły wojskowe i towarzystwa, których celem było przeszkolenie wojskowe patriotycznej młodzieży polskiej dla potrzeb przyszłych sił zbrojnych wolnej Polski.

WYŻSZA SZKOŁA WOJENNA 1919-1939

Rok 1918, odzyskanie niepodległości i początki młodej państwowości polskiej kształtującej się w określonej sytuacji geopolitycznej oraz związanej z tym tworzeniem sił zbrojnych, zmuszały do powołania własnej wyższej uczelni wojskowej. Potrzebę taką szczególnie odczuwali oficerowie, którzy zetknęli się już z tą formą kształcenia służąc w armiach zaborczych oraz dowodzący związkami operacyjnymi i taktycznymi w czasie I wojny światowej. Doświadczenie swoje zdobywali głównie w armiach rosyjskiej i austriackiej, w mniejszym stopniu niemieckiej, Legionów Polskich, armii Hallera, Polskiej Organizacji Wojskowej i Polskiej Siły Zbrojnej.

Powyższe uwarunkowania stwarzały również konieczność ujednoczenia doktryny wojennej na miarę ówczesnych potrzeb. W "Bello-nie" zaczęły się ukazywać artykuły uzasadniające potrzebę powołania takiej uczelni. Poza tym nie bez znaczenia był także fakt, iż w tym czasie na zasadzie umowy międzypaństwowej, Polska przyjęła Wojskową Misję Francuską, w której składzie byli oficerowie mający przejąć proces nauczania w tworzonej szkole kształcącej oficerów na potrzeby Sztabu Generalnego.

Efaktem tych dążeń było powołanie w dniu 15 czerwca 1919 r. Wojennej Szkoły Sztabu Generalnego z siedzibą w Warszawie przy ulicy Szucha 3, której zadaniem było wyszkolenie oficerów na potrzeby Sztabu Generalnego rosnących sił zbrojnych.

Czas trwania pierwszego kursu był przewidziany na cztery miesiące, z których trzy pierwsze przypadały na teorię i praktykę szkolną, zaś czwarty na odbycie hospitacji w poszczególnych rodzajach broni.

I kurs Wojennej Szkoły Sztabu Generalnego był typu wojennego. Zakres studiów nie przekraczał szczebla dywizji piechoty (kawalerii).

W tych warunkach, tempo prac było bardzo szybkie, gdyż szkoła tego typu musiała odpowiadać pierwszym potrzebom, jakie dały się odczuć przy tworzeniu tak Sztabu Generalnego, jak i sztabów związków operacyjnych i taktycznych. Po ukończeniu tegoż kursu, jego słuchacze byli oceniani na podstawie wyników egzaminu i arkusza kwalifikacyjnego (prowadzonego przez komendę szkoły).

Rozpoczęty 2 stycznia 1920 r. II kurs miał już znacznie rozszerzony program studiów, a słuchacze przeszli przez gęste sito egzaminacyjne. Był to jednak rok ostatecznych zmagañ z Rosją Sowiecką - słuchacze tego kursu już po trzech i pół miesiąca pobytu w szkole udali się na front, by odbyć "praktykę", o jakiej jedynie w czasie wojny może marzyć słuchacz jakiegokolwiek szkoły wojskowej. Osiem miesięcy pobytu w sztabach związków operacyjnych i taktycznych, dawało możliwość zetknięcia się z najpotężniejszym mistrzem sztuki wojennej, tj. rzeczywistością. Ten tak specyficzny kurs, był pierwszym dwuletnim a jednocześnie jedynym, którego słuchacze zaliczyli ośmiomiesięczne zajęcia praktyczne. Ponadto uznano ten kurs za typu normalnego, natomiast promocję jego absolwentów zakwalifikowano jako nr I.

Pierwszy kurs typu pokojowego, kurs dwuletni, zainaugurowano w 1921 r. a szkoła w tym czasie przyjęła nazwę Szkoły Sztabu Generalnego. Była to jednak nazwa przejściowa, gdyż już latem 1922 r., Minister Spraw Wojskowych wydał rozkaz o przemianowaniu szkoły na Wyższą Szkołę Wojenną, z datą ważności od 1 IX 1921 r.

Rozkaz ten jednocześnie wprowadzał znaczne zmiany w procesie kształcenia szkoły rozszerzając jego zakres, tak by wychowankowie Wyższej Szkoły Wojennej byli już nie tylko przygotowani do pracy w sztabach wszystkich szczebli, ale i o danie im szerokiej wiedzy wojskowej, która pozwoliłaby jednostkom o cechach dowódczych zająć takowe stanowiska w Armii Polskiej. - Tym samym od kandydatów do

szoły wymagano dużego zasobu wiedzy ogólnej, umiejętności jasnego wyrażania swych myśli i formułowania pojęć, logicznego myślenia oraz biegłości stylistycznej.

Znaczący wpływ na zmianę nazwy szkoły i kierunku kształcenia miał jej "dobry duch" francuski płk Ludwik Faury, ówczesny dyrektor nauk.

Płk L. Faury wraz z innymi oficerami francuskimi - wykładowcami, w okresie 1919-1928 decydowali o kształcie i obliczu szkoły, stąd też, te dziewięć lat w historii WS Woj. nazywano "okresem francuskim". W tym okresie do Wyższej Szkoły Wojennej byli przyjmowani słuchacze na podstawie zdanego egzaminu przedwstępnego i wstępnego. Natomiast absolwenci, tak kursu normalnego, jak i kursów doskonalenia, otrzymywali dyplom naukowy oficera Sztabu Generalnego. Kursy doskonalenia (doszkolenia) były organizowane dla oficerów, którzy już pracowali w Sztabie Generalnym. Organizowane one były w latach 1921-1925.

Nauczanie zasad sztuki wojennej w owych czasach odbywało się przez równoległe zastosowanie dwóch metod - od dawna praktykowanych w uczelniach wojskowych innych państw. Pierwsza polegała na studiowaniu przykładów z historii wojen, przy czym próbowano teoretycznie sformułować pewne obowiązujące zasady w świetle studiowanego przykładu. Druga polegała na rozgrywaniu konkretnych sytuacji na mapie lub w terenie z uwzględnieniem ówczesnych uwarunkowań prowadzenia współczesnej wojny. Ta druga metoda dawała możliwość wprowadzenia nowoczesnej organizacji i nowoczesnych środków walki oraz pozwalała na zapoznanie słuchaczy z aktualną sytuacją geopolityczną i strategiczną kraju.

Program z przedmiotów wojskowych realizowano poprzez prowadzenie wykładów, ćwiczeń pisemnych na mapach lub w terenie oraz gier wojennych. Czas letni poświęcany był podróżom taktycznym, które w

większości stanowiły ćwiczenia taktyczne. Natomiast przedmioty ogólnokształcące realizowano poprzez wykłady. Ich ideą przewodnią była zasada by oficerowie Sztabu Generalnego dysponowali taką wiedzą, która da im możliwości swobodnego porozumiewania się z przedstawicielami wielkich organizacji, administracji publicznej i przemysłu w kwestiach dotyczących armii.

Ten system kształcenia obowiązywał przez cały czas funkcjonowania WSwoj., a w praktyce praca w szkole polegała głównie na studiowaniu konkretnych zagadnień i dyskusji nad nimi. Słuchaczom stawiano problem w formie założenia ogólnego, ci zaś rozwiązywali go w formie zadań szczegółowych. Dyskusję nad rozwiązaniami, po uprzednim przedstawieniu swojej wersji, prowadził wykładowca. Ciągłe dyskusje słuchaczy ze swoimi wykładowcami (również w trakcie prowadzonych gier wojennych w polu) nad opracowanymi przez siebie zagadnieniami, dawały im duże możliwości rozwoju indywidualnego.

W 1926 r. miało miejsce szereg zmian w funkcjonowaniu podstawowych instytucji państwowych. Nie ominęły one także wojska, a tym samym i jego najwyższej uczelni. Właśnie wówczas zapadła decyzja o wycofaniu z Polski doradców francuskich (Wojskowej Misji Francuskiej), a wraz z nimi wykładowców francuskich z WSwoj. i zastąpienie ich całkowicie polskim personelem w ciągu dwóch lat. Zadanie tego podjął się Tadeusz Kutrzeba, mianowany w 1927 r. generałem brygady, który poprzednio był wykładowcą w Szkole Sztabu Generalnego, następnie szefem biura Ścisłej Rady Wojennej, zastępcą Szefa Sztabu Generalnego, skąd przeszedł na stanowisko komendanta szkoły. Duży wpływ na rozwój i działalność Wyższej Szkoły Wojennej miała uchwała Rady Ministrów, ogłoszona w Dzienniku Ustaw R.P. nr 64 poz.629 z 1928 r., która uznawała Wyższą Szkołę Wojenną i Wyższą Szkołę Intendentury za wyższe zakłady naukowe w rozumieniu ustawy o państwowej służbie cywilnej.

W listopadzie 1928 r. wprowadzono także w życie "Statut Wyższej Szkoły Wojennej", który nakreślał ogólny charakter szkoły oraz zasady jej funkcjonowania: "Celem szkoły jest nadanie szczególnie uzdolnionym i doświadczonym w służbie liniowej oficerom wyższego wykształcenia wojskowego oraz przygotowanie tych oficerów do dowodzenia w zakresie pułku i do służby w sztabach wyższych dowodztwa na stanowiskach szefa sztabu dywizji piechoty i szefa oddziału armii"

W tym też czasie następowało rozszerzenie zakresu prac GISZ-u, wobec czego kompetencje Sztabu Generalnego ulegały coraz większym ograniczeniom. Sztab Generalny stawał się jedynie organem pracy GISZ-u i w 1929 r. na wniosek ówczesnego szefa sztabu gen. Tadeusza Piskora został przemianowany na Sztab Główny. Tytuł oficera Sztabu Generalnego został zniesiony, a absolwenci WSWoj. otrzymywali od tego roku tytuł oficerów dyplomowanych.

Na skutek tych zmian WSWoj. przestała podlegać szefowi Sztabu Głównego. Z początkiem 1932 r. został utworzony Komitet WSWoj., któremu zostały podporządkowane dwie najważniejsze uczelnie wojskowe: Centrum Wyższych Studiów i Wyższa Szkoła Wojenna.

Do Komitetu należało rozpatrywanie spraw organizacyjnych, naukowych i personalnych tych uczelni oraz przedstawianie wniosków w tych sprawach generalnemu inspektorowi sił zbrojnych.

Tego też roku w dniu 7 grudnia Komitet sformułował pierwszy punkt statutu WSWoj., który brzmiał: "Celem nauczania w WSWoj. jest wyszkolenie i przygotowanie oficerów do pracy w sztabach na czas wojny i pokoju. Absolwent WSWoj. musi posiadać wiadomości potrzebne do pełnienia funkcji szefa sztabu dywizji piechoty (brygady kawalerii), szefa oddziału armii oraz uzyskać ogólne przygotowanie do pracy w sztabach władz centralnych i DOK".

Aby móc w pełni zrealizować cele postawione przed uczelnią, kandydaci do WSWoj. musieli się wyróżniać wysokim stopniem inte-

ligencji, dużą wiedzą ogólną i fachową oraz pożądanymi cechami charakteru: "Oficerów - słuchaczy WSwoj. cechować powinny: idea-wość, wysokie poczucie godności osobistej, karność, dokładność i punktualność, dyskrecja i wzorowe przestrzeganie w służbie i poza służbą form wojskowych".

Z tych też powodów kandydaci po przebrnięciu przez sito egzaminacyjne i zakwalifikowaniu się na studia, odbywali kilkumiesięczne staże w odmiennych rodzajach broni w okresie letnim, poprzedzającym rozpoczęcie roku szkolnego.

Natomiast charakterystycznymi cechami metody studiów w WSwoj. były:

- a) Samodzielne studia teoretyczne oraz praca na konkretnych przykładach.
- b) Samodzielność pracy dla wyrobienia odpowiedzialności.
- c) Dążność do logicznego rozwiązywania zadań.
- d) Wymagalność dokładności, jasności stylu, przejrzystości szkiców, a więc tzw. "rzemiosła sztabowego".
- e) Zwalczano "szymel" tzw. rozwiązanie katedralne.
- f) Żądano lojalności sztabowej w pracy zespołowej.

Przestrzegając powyższych zasad WSwoj. wykształciła oficerów dyplomowanych o najwyższych kwalifikacjach, stąd też np. kapitan dyplomowany był w stanie naświetlić Naczelnemu Wodzowi położenie własnej armii i odwrotnie przekazać ustnie wytyczne Naczelnego Wodza z pełnym zrozumieniem powierzonego mu zadania.

Każda instytucja wojskowa opiera się na systemie hierarchicznym, a tym bardziej wojskowa placówka naukowa, stąd też i rola oficerów wykładowców była wyjątkowa. Musieli być przygotowani do prowadzenia specyficznej formy dyskusji (kierowanej) ze słuchaczami, którym przysługiwało prawo do własnego zdania i jego obrony. Taki system ich pracy wynikał z przekonania, jak stwierdził płk dypl.

Wacław Chocianowicz, iż: "... taktyka to nie matematyka, gdzie wynik w równaniu musi wypaść jeden i ten sam u wszystkich rozwiązujących zadanie". Każdy więc wykładowca przygotowując się do zajęć musiał wkalkulowywać kłopotliwe pytania ze strony słuchaczy, jak i być przygotowanym do odparcia ich wielu argumentów, a czasami i nawet do przyznania racji interlokutorowi (choćby w ograniczonym zakresie). Toteż taki system studiowania zmuszał wykładowców do dużego odczytania, ciągłych studiów oraz współpracy z różnymi departamentami MSWoj. i Sztabu Głównego.

Uzupełnieniem w pracy dydaktyczno-wychowawczej było wydawanie i redagowanie przez wykładowców "Zeszytów taktycznych", których promotorem był ówczesny ppłk dypl. Aleksander Pragłowski, po nim zaś redakcję zeszytów przejął mjr dypl. inż. Julian Piasecki. Zeszyty te mogły być również prenumerowane, na własny koszt, przez oficerów z jednostek, co miało duży wpływ na propagowanie najnowszej myśli wojskowej w całym WP, jak i służyło podtrzymywaniu kontaktów uczelni ze swoimi absolwentami.

Każdy odchodzący ze szkoły wykładowca otrzymywał od komendanta upominek w postaci kopii miecza legionisty rzymskiego z wygrawerowanym na klindze stopniem, nazwiskiem, pełnionym w szkole stanowiskiem oraz czasookresem służby w niej.

W WSWoj. obowiązywał przez cały czas jej istnienia klarowny system kształcenia oparty na ściśle przestrzeganych okresach szkoleniowych. Stąd też rok szkolny był podzielony na dwa zasadnicze etapy, tj. studia teoretyczne na mapach, które trwały od listopada do połowy maja oraz okres pracy w terenie do końca lipca, który kończyła praktyka w sztabach wielkich jednostek lub w oddziałach różnych broni (w czasie ich pobytu na poligonie).

Podróże letnie miały różny charakter zależnie od stawianego im celu, i tak były:

- podróże taktyczne względnie operacyjne;
- podróże historyczne dla II-go rocznika, gdzie studiowano przebieg najbardziej charakterystycznych bitew;
- podróże przemysłowe dla II-go rocznika, których celem było zapoznanie słuchaczy z przemysłem wojennym;
- podróże krajoznawcze, jako odpoczynek i przerywnik pomiędzy podróżami taktycznymi;
- studium stacji rozdzielczej dla II-go rocznika;
- podróż lotnicza dla zapoznania z pracą obserwatora, a każdy słuchacz odbywał lot z zadaniem;
- ćwiczenia szkieletowe dla II-go rocznika.

Wyższa Szkoła Wojenna w swoim 20-leciu miała siedmiu komendantów, spośród których bezsprzecznie postacią wybitną i najbardziej zasłużoną dla szkoły był gen.dyw.T.Kutrzeba - autorzy pracy, wydanej na 50-lecie WSWoj. napisali o nim: "Dopiero gen.T.Kutrzeba przez swój dziesięcioletni pobyt na tym stanowisku wywarł silny wpływ na niespełna pół tysiąca oficerów dyplomowanych, którzy za jego czasów ukończyli WSWoj."

Od 1923 r. WSWoj. miała swoją siedzibę przy ul.Koszykowej 79. Z murów jej wyszło szereg wyszkolonych młodych oficerów sztabów i dowódców, którzy do pracy wyższych dowództw w czasie pokoju i wojny, wnieśli niezmiernie ważny element - jednolite wyższe wykształcenie, wspólne kategorie myślenia wojskowego - czego brak było naszemu młodemu wojsku.

Armią "Poznań" podczas wojny 1939 r. dowodził komendant WSWoj. gen.T.Kutrzeba, który dużą wagę przykładał do historii wojen. Potrzebę studiowania wojen i bitew zalecał w swojej ostatniej książce eksponując niezmienną prawdę: "Gdy przyszłe roczniki Wyższej Szkoły Wojennej dla studiów taktycznych zwiedzać będą pola bitwy nad Bzurą, niech nie przeoczą, że formy działań taktycznych

są zmienne, ale prawa wojny są stałe...".

Związki taktyczne i oddziały dowodzone przez absolwentów WSWoj. w większości zapisały chlubną kartę w dziejach oręża polskiego podczas wojny 1939 r. Ich dowódcy zdobyli gruntowną wiedzę opartą na doświadczeniach wojennych i pracach takich teoretyków jak m.in. Clausewitz. Również prace teoretyczne wielu wykładowców i absolwentów WSWoj. stojące na wysokim poziomie merytorycznym były podstawowymi materiałami dydaktycznymi. Uwzględniano w nich najnowsze doświadczenia i badania w zakresie sztuki wojennej nie tylko z kraju ale i z zagranicy. Tacy oficerowie jak St. Mossor, M. Kukiel, T. Kutrzeba, T. Klimecki, S. Abzółtowski czy J. Sadowski należeli do grupy twórców nowych trendów w sztuce wojennej Wojska Polskiego.

W WSWoj. wypracowano nowoczesne jak na owe czasy zasady prowadzenia działań obronnych i system dowodzenia, nie spotykane w innych armiach Europy. Podczas wielu ćwiczeń aplikacyjnych na mapach określono nowe sposoby prowadzenia działań manewrowych z użyciem nowoczesnych środków walki, które uwidoczniły słabość polskich dywizji piechoty, ich wyposażenia i struktury organizacyjnej.

Absolwenci WSWoj. zostali wykształceni w świadomości, że armia jest częścią narodu i to częścią, która powinna być jak najbardziej świadoma obowiązków jakie na niej ciąży, jako odpowiedzialnej za bezpieczeństwo narodu. Niestety ich wiedza i umiejętności nie zawsze w toku wojny zostały właściwie wykorzystane przez wyższe dowództwa, a często bagatelizowana. Było to jedną z przyczyn naszej klęski w wojnie obronnej 1939 r.

WYŻSZA SZKOŁA WOJENNA NA OBCZYŹNIE (Wielka Brytania -
Szkocja) 1940-1945

Klęska militarna Francji i niemalże natychmiastowe przystąpienie do tworzenia polskich oddziałów wojskowych na terenie Wielkiej Brytanii zrodziły potrzebę kształcenia oficerów przeznaczonych do pełnienia służby w sztabach jednostek formowanych według wzorów brytyjskich. W związku z tym, rozkazem L.dz.509/III z dnia 11 listopada 1940 r., powołano do życia Kurs Wyższej Szkoły Wojennej, przemianowany później na Wyższą Szkołę Wojenną. Rozkaz powyższy określał warunki przyjęcia do szkoły, wyznaczał wykładowców oraz poszczególne przedmioty nauczania. Jako ogólny cel studiów określono: "(...) wpojenie w słuchaczy podstawowych zasad taktyki w ramach korpusu, dywizji i brygady oraz przygotowanie ich do pracy w sztabach tych jednostek". Szkoła miała zatem szkolić oficerów dyplomowanych dla potrzeb związków taktycznych.

Wyższa Szkoła Wojenna na Obczyźnie funkcjonowała na zasadzie jednorazowych, półrocznych kursów. Wyjątek stanowił I kurs, który trwał pięć miesięcy. W szkole wykładano następujące przedmioty: taktyka ogólna, taktyka poszczególnych rodzajów broni, służba kwatremistrzowska, rozkazodawstwo oraz posługiwanie się nowoczesnymi środkami łączności. W procesie nauczania wykorzystywano doświadczenia z toczącej się wojny z hitlerowskimi Niemcami. Kierownictwo Szkoły utrzymywało ścisłą współpracę z brytyjską Staff College. Uczelnia brytyjska udzielała pomocy w zaopatrzeniu materiałowym, a także przejęto od Brytyjczyków szereg rozwiązań dotyczących systemu kształcenia oficerów sztabowych.

I kurs Wyższej Szkoły Wojennej na Obczyźnie trwał od 2 stycznia 1941 r. do 31 maja tegoż roku. O wadze jaką przywiązywały władze Rzeczypospolitej do tego przedsięwzięcia dowodzi fakt, iż na uroczys-

tym rozpoczęciu i zakończeniu zajęć był obecny Naczelny Wódz Polskich Sił Zbrojnych gen. broni Władysław Sikorski.

W czasie trwania I kursu, WSWoj. miała swoją siedzibę w Londynie, a szkolenie odbywało się początkowo w siedzibie Sztabu Naczelnego Wodza, w hotelu "Rubens", a później w budynku przy Grosvenor Place.

Na I kurs powołano 27 słuchaczy, z których naukę ukończyło 25 oficerów. Poza nimi absolwentami kursu było 3 oficerów armii czechosłowackiej. Łącznie uczestniczyli oni w 340 godzinach zajęć odbywających się w godzinach wieczornych. Taki tok działalności Szkoły wynikał z faktu, iż nie dysponowano stałą obsadą wykładowców. Funkcje te pełnili oficerowie Sztabu Naczelnego Wodza, którzy mogli uczestniczyć w procesie dydaktycznym dopiero po zakończeniu stałych obowiązków służbowych, a zatem w godzinach wieczornych. Poważnym utrudnieniem w funkcjonowaniu Szkoły było również bombardowanie stolicy Wielkiej Brytanii przez samoloty hitlerowskiej Luftwaffe.

Sytuacja uległa ustabilizowaniu z chwilą przeniesienia WSWoj. do Szkocji. Siedzibą Szkoły stały się wówczas pomieszczenia, urządzonego w pałacu lordowskim, hotelu "Black Barony" w miejscowości Eddleston (hrabstwo Perth).

Urządzenie nowej siedziby Szkoły spowodowało niezbędną w tych warunkach przerwę w szkoleniu oficerów sztabowych. Niemniej stworzono warunki do znacznie lepszego funkcjonowania uczelni. WSWoj. mogła rozpocząć kolejne kursy dysponując własną, etatową obsadą wykładowców. Potrzeby wojenne sprawiły jednak, iż nie był to zespół stały. Wręcz przeciwnie płynność kadry dydaktycznej była bardzo duża. Tylko niewielu prowadziło zajęcia na trzech kolejnych kursach, najczęściej zaś pełnili służbę w okresie trwania 1-2 kursów. Po tym czasie otrzymywali przydziały do innych jednostek wojskowych. Łącznie w okresie istnienia Szkoły funkcje wykładowców pełniło 74 oficerów,

w tym 2 Czechów. Liczba ta także potwierdza tezę o płynności kadry dydaktycznej, albowiem każdorazowo na jednym kursie wykładało 16-20 oficerów.

II kurs trwał od połowy września 1942 r. do końca marca 1943 r. Został on poprzedzony trzymiesięcznym szkoleniem na szczeblu dowódców batalionów przeprowadzonym w szkockiej miejscowości Freuchie. Kurs ten ukończyło 44 oficerów polskich i 4 oficerów armii czechosłowackiej. Podobną ilość oficerów - 43 - była absolwentami kolejnego kursu, który trwał od połowy maja do połowy listopada 1943 r.

IV kurs rozpoczął się 24 kwietnia 1944 r. i trwał do września tegoż roku. Uroczystego otwarcia zajęć szkoleniowych dokonał Naczelny Wódz PSZ gen. broni Kazimierz Sosnkowski, który w wygłoszonym przemówieniu wysoko ocenił rolę i znaczenie oficerów dyplomowanych w prowadzeniu działań wojennych. Nakreślił także zadania stojące przed uczelnią w zakresie szkolenia kadr wojskowych. Na IV kurs powołano 69 kandydatów, z których naukę ukończyło 60 oficerów. Następny, już V kurs trwał od listopada 1944 r. do maja 1945 r. Kurs ten ukończyło 64 spośród 66 słuchaczy. Ostatni zaś, już powojenny, VI kurs rozpoczął się 21 stycznia 1946 r. a zakończył 6 lipca tegoż roku. Półroczna przerwa pomiędzy kursami była spowodowana zakończeniem działań militarnych i niejasnym losem formacji polskich walczących u boku aliantów zachodnich. Ponadto kierownictwo polskie podejmowało w tym czasie próby zmiany systemu kształcenia oficerów. Odtąd zamierzano utworzyć w oparciu o bazę dydaktyczną Centrum Wyższych Studiów Wojskowych - dwuletnią WSWoj. Plany te z powodów politycznych nie zostały zrealizowane, a polskie instytucje wojskowe na Wyspach Brytyjskich ulegały stopniowej likwidacji. W związku z tym udało się jedynie uruchomić ostatni kurs w ramach dotychczasowego systemu kształcenia oficerów dyplomowanych.

Szkolenie oficerów VI kursu odbywało się już nie w dotychcza-

sowej siedzibie Szkoły, ale w szkockim miasteczku Cupar Fife. Brało w nim udział 60 oficerów, którzy wcześniej ukończyli specjalny kurs przygotowawczy w Centrum Wyszkożenia Piechoty w Crieff.

W ciągu pięciu i półrocznym okresie istnienia Wyższej Szkoły Wojennej na Obczyźnie przeszkolono 296 oficerów, którzy zasilili sztaby instytucji centralnych PSZ oraz jednostek bojowych. Grosszostała skierowana do oddziałów liniowych. Jedyni słuchacze ostatniego kursu w związku z likwidacją armii polskiej nie znaleźli możliwości dalszego słuźnienia w szeregach wojskowych.

Do Szkoły powoływano oficerów, którzy mieli praktykę bojową, wielu z nich brało udział w kilku kampaniach wojennych. Biorąc to pod uwagę można wnosić, iż półroczny okres szkolenia oficerów dyplomowanych był, jak na warunki wojny, rozwiązaniem optymalnym. Dawał bowiem możliwość przygotowania sprawnych i dobrze wypełniających swe obowiązki sztabowe oficerów. Aby maksymalnie wykorzystać krótki okres szkolenia sięgano po nowe formy nauczania lub też w większym stopniu stosowano znane już metody dydaktyczne, które w tamtej sytuacji dawały możliwość osiągnięcia poważniejszych sukcesów szkoleniowych. W celu ułatwienia procesu dydaktycznego na większości kursów dokonano podziału na dwie grupy szkoleniowe, stosowano szerokie zajęcia dyskusyjne w małych zespołach wyrabiające wśród słuchaczy niezbędną samodzielność w ocenie sytuacji i podejmowaniu decyzji. Ważną rolę odgrywały zajęcia w terenie oraz ćwiczenia sztabowe z wykorzystaniem map. Odbywały się one w salach wykładowych, niemniej dawały obraz pracy sztabowej. Także wykładowcy dysponowali zazwyczaj doświadczeniem bojowym. Istniała zatem szeroka możliwość dokonania analizy zachodzących przemian w sztuce wojennej. Gorzej sytuacja przedstawiała się już na ostatnim kursie, gdzie część wykładowców nie miała większego doświadczenia bojowego. Zderzenie więc tych oficerów ze słuchaczami posiadającymi doświadczenie bojowe nie było

rozwiązaniem najlepszym, nie mogło budować szacunku dla kadry dydaktycznej.

WSWoj. stanowiła jedynie element w systemie szkolenia kadr dowódczych PSZ. Niemniej był to element ważący na poziomie pracy ogniw sztabowych i to w sytuacji gdy armia polska dysponowała nowymi wzorcami organizacyjnymi i odmiennym uzbrojeniem niż w 1939 r. Umożliwiało to, poprzez napływ dobrze przygotowanych kadr, przeprowadzenie szybkiego przekształcenia formacji polskich w sprawne narzędzie walki, spełniające wymogi ówczesnego pola walki.

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO 1947-1990

W Wojsku Polskim walczącym na froncie wschodnim większość stanowisk dowódczych i sztabowych zajmowali oficerowie z armii radzieckiej. Wynikało to z braku wykształconych i doświadczonych oficerów WP, którzy mogliby takie stanowiska piastować. Młoda kadra oficerska, która zdobywała doświadczenie na polach bitew drugiej wojny światowej, nie miała dostatecznego przygotowania teoretycznego a nowe warunki rozwoju obronności wymagały posiadania kadry oficerskiej (dowódczej i sztabowej) o wysokich kwalifikacjach teoretycznych i umiejętnościach samodzielnego rozwiązywania skomplikowanych problemów sztuki wojennej. Powstała więc pilna potrzeba kształcenia młodego korpusu oficerskiego. Równoległe z tym konieczne było permanentne rozwijanie naukowej myśli wojskowej stosownie do zmian zachodzących w środkach walki zbrojnej.

Uwzględniając te potrzeby dekretem Rady Ministrów z 22.10. 1947 r. powołano do życia Akademię Sztabu Generalnego, której postawiono dwa zasadnicze zadania, a mianowicie:

1. Przygotowanie dla sił zbrojnych oficerów z wyższym wykształceniem wojskowym na stanowiska dowódcze i sztabowe.

2. Prowadzenie pracy naukowo-badawczej w celu rozwijania teorii wojennej odpowiednio do zadań realizowanych w praktyce szkoleniowej i aktualnych potrzeb wojska.

Organizacją akademii - pierwszej wyższej uczelni wojskowej w powojennej Polsce, zajęła się wyznaczona rozkazem ministra obrony narodowej grupa oficerów mających duże doświadczenie bojowe i organizacyjne. W skład tej grupy wchodził między innymi: gen.dyw. Zygmunt Berling, płk Franciszek Skibiński, płk Jan Rzepecki.

Pierwszym komendantem Akademii Sztabu Generalnego został gen. dyw. Zarako-Zarakowski. Na początku 1948 r. kierownictwo akademią objął gen.dyw. Zygmunt Berling. Jego zastępcą do spraw naukowych i jednocześnie dyrektorem nauk był płk dypl. Józef Kuropieska.

Powstaniu i działalności akademii - zwłaszcza w pierwszym okresie - towarzyszyły różnorodne trudności nie pozostające bez wpływu na charakter i wyniki pracy. Szybki rozwój nauki i techniki, jaki zaznaczył się od pierwszych lat okresu powojennego, wywierał wpływ na całokształt problemów teorii sztuki wojennej. Obok potrzeby opracowania wyników doświadczeń wojennych zarysowała się konieczność wypracowania zasad prowadzenia działań bojowych, uwzględniając aktualne osiągnięcia nauki i techniki.

Kadrę dydaktyczno-naukową stanowili w początkowym okresie w znacznej części oficerowie armii przedwrześniowej; mieli oni na ogół dobre przygotowanie teoretyczne, praktykę dowódczą lub sztabową niektórzy zaś również duże doświadczenie bojowe. Ponadto w latach 1947-1957 w Akademii Sztabu Generalnego pełniło różne funkcje 48 oficerów Armii Radzieckiej.

Początkowo podstawę działalności naukowej i dydaktycznej akademii stanowiła sprawdzona na polach bitew drugiej wojny światowej sztuka wojenna. Jej zasady teoretyczne stały się programowymi założeniami procesu kształcenia.

Pierwszy okres działalności akademii - formowania i umacniania organizacyjnego - przypada na lata 1947-1952. Główny wysiłek działalności dydaktyczno-naukowej skupiono wówczas na opracowaniu doświadczeń drugiej wojny światowej i przekazaniu ich słuchaczom, którzy w większości mieli doświadczenie bojowe, ale brakowało im ugruntowanej wiedzy teoretyczno-wojskowej. Akademia była w tym okresie przede wszystkim placówką dydaktyczną. Praca naukowo-badawcza ograniczała się do wąskiego zakresu - przygotowania materiałów do zabezpieczenia procesu szkolenia, jak skrypty, opracowania doświadczeń drugiej wojny światowej, opracowania metodyczne ćwiczeń taktyczno-operacyjnych itp.

Pracownicy naukowcy akademii w toku systematycznych studiów przyswajali sobie nawyki i metody pracy badawczej, rozwijali umiejętności naukowe, stopniowo osiąkali gotowość do rozwiązywania coraz trudniejszych problemów sztuki wojennej. W końcowej fazie tego procesu powstały pierwsze publikacje naukowe oraz pierwsze podręczniki. Stanowiły one wówczas istotną pomoc szkoleniową dla sztabów i jednostek wojskowych.

Akademia w tym okresie była uczelnią jednowydziałową o profilu ogólnowojskowym. Zakres szkolenia taktyczno-operacyjnego obejmował pułk, dywizję, armię. W ramach sztuki wojennej wykładane były zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych w różnych warunkach. Słuchacze rekrutowali się z różnych rodzajów wojsk i służb, mieli przeważnie duże doświadczenie życiowe, frontowe i praktykę dowódczą. Na następnych rocznikach studiów, liczba słuchaczy z praktyką frontową, z powodów obiektywnych stopniowo malała.

Drugi okres istnienia akademii, przypadający na lata 1953-1958, charakteryzowało podjęcie nowej problematyki szkoleniowej, co wynikało z przeobrażeń w strukturze organizacyjnej i wyposażeniu sił zbrojnych. Nowa broń i nowy sprzęt techniczny wywarły istotny wpływ

na charakter walki. Trzeba było poddać rewizji dotychczasowe sposoby organizacji i prowadzenia działań bojowych, uwzględniające bardzo wiernie doświadczenia drugiej wojny światowej. Nowoczesne pole walki wymagało nowych koncepcji prowadzenia działań zbrojnych odpowiadających nowej broni i nowej technice wojennej. Wszystko to przysporzyło kadrze akademii wiele nowych zadań. Trzeba było rozwiązać szereg problemów taktyczno-operacyjnych, nie mając w tej dziedzinie żadnego doświadczenia, oraz opracować nowe materiały szkoleniowe. Jednocześnie akademia przekształcała się w uczelnię wielowydziałową, co było spowodowane znacznym wzrostem zapotrzebowania na kwalifikowane kadry dowódczo-sztabowe. Zorganizowano nowe wydziały takie jak ogólnowojskowy, wojsk pancernych, wojsk lotniczych, artylerii. Zwiększyła się liczba słuchaczy na poszczególnych kursach. Obok studiów stacjonarnych wprowadzono studia wieczorowe, krótkoterminowe kursy doskonalenia wyższej kadry dowódczej i sztabowej różnych specjalności. Wiele rozwiązań taktyczno-operacyjnych było dyskutowanych na konferencjach i sympozjach naukowych, a następnie publikowanych i wykorzystanych w procesie szkolenia wojsk.

Kolejne zmiany strukturalno-programowe i metodyczne mające na celu podniesienie rangi uczelni nastąpiły w ramach ogólnej reformy szkolnictwa wojskowego spowodowanej wejściem w życie w 1958 r. ustawy o szkołach wyższych. Zrównywała ona w uprawnieniach i założeniach ustrojowych wyższe szkolnictwo wojskowe z uczelniami cywilnymi. W akademii wprowadzono zmiany organizacyjne i programowe. Kadra uczelni została zobowiązana do zdobywania stopni i tytułów naukowych. Wypracowano nowe założenia systemu studiów. Ograniczono niektóre dotychczasowe kierunki, umocniono organizacyjnie katedry jako decydujące ogniwa o działalności naukowej, dydaktycznej i wychowawczej uczelni oraz ograniczono administrację. Poddano analizie programy studiów. Wprowadzono dyscypliny ogólne, ściśle związane z profilem

studiów, takie jak: doktryny wojskowo-polityczne, prawo wojenne, ekonomika wojenna, socjologia, psychologia i dydaktyka wojskowa. Rozszerzono zasadniczy dział nauczania, tj. studium taktyczno-operacyjne. Powiązano je ściśle z charakterem przyszłych działań dostosowanych do teatru działań wojennych. Uwzględniono manewrowe formy działań, desanty, przegrupowania wojsk na dużą odległość i inne zagadnienia charakterystyczne dla współczesnego pola walki. W programach znalazła się też po raz pierwszy problematyka obrony terytorium kraju.

W metodach nauczania główną uwagę zwrócono na samodzielność myślenia i pracy słuchaczy, stworzenie warunków i wdrożenie im nawyków do samodzielnego studiowania i pogłębiania zasad współczesnych działań bojowych. Zaostrzono kryteria przyjmowania kandydatów na studia oraz zwrócono uwagę na dobór kadry naukowej i podnoszenie przez nią kwalifikacji fachowych. Osiągnięto dobre wyniki w zakresie uzyskiwania stopni i tytułów naukowych. W 1960 r. kilku pracowników akademii otrzymało tytuły profesora nadzwyczajnego, a w 1961 r. akademia nadała pierwszy stopień doktora nauk wojskowych, co zapoczątkowało ogólny długofalowy proces doktoryzacji dający w efekcie w następnych latach po kilkunastu doktorów w każdym roku. W miarę podnoszenia kwalifikacji przez kadrę rozszerzono działalność naukowo-badawczą.

W następnych latach działalności uczelni następowały od 1965 r. dalsze przeobrażenia strukturalne, programowe i metodyczne, które umożliwiały nadążanie za zmianami zachodzącymi w teorii sztuki wojennej. Akademia stała się uczelnią dwuwydziałową z samodzielnymi instytutami i katedrami. Modernizacja procesu studiów znalazła wyraz w dążeniu do częściowej integracji studiów taktyczno-operacyjnych, w celu zapewnienia wszechstronnego przygotowania absolwenta znającego dobrze zasady organizacji i prowadzenia współczesnych działań bojowych - organizatora współdziałania różnych rodzajów wojsk - współczesnego dowódcy i pracownika sztabu. Wynikało to z istoty nowoczesnego pola

walki, na którym skomplikowane problemy organizacji i prowadzenia działań mogą być rozwiązywane tylko wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb. Dlatego w czasie studiów w ASG zwracano główną uwagę na danie absolwentom podstaw do samodzielnej twórczej pracy w dalszej służbie wojskowej. Ta koncepcja studiów nie wykluczała specjalizacji kierunkowej. Zwracano jednak uwagę na taktyczno-operacyjny charakter tej specjalizacji i ściśle podporządkowanie jej ogólnemu systemowi studiów. Wprowadzono nowy dział, a mianowicie cybernetyczne podstawy dowodzenia. Stanowi on istotną przesłankę rozwiązywania w przyszłości skomplikowanych problemów współczesnego dowodzenia przy zastosowaniu metod matematycznych i mikrokomputerów. Jednocześnie rozpoczęto prace naukowe nad możliwościami wykorzystania tego systemu w procesie dowodzenia.

W procesie dydaktycznym wiele miejsca zajmowały nowe metody nauczania odpowiadające treści wykładanych dyscyplin i charakterowi nowoczesnych działań w oparciu o doświadczenia z wojen i konfliktów zbrojnych po drugiej wojnie światowej. Systematycznie usprawniano metody nauczania, aby ułatwić słuchaczom opanowanie skomplikowanych problemów współczesnej sztuki wojennej. Coraz szersze zastosowanie w dydaktyce miały nowoczesne techniczne środki nauczania, w tym zwłaszcza mikrokomputery. Stosowane metody odpowiadały osiągnięciom współczesnej pedagogiki i dydaktyki. Usprawniano proces szkolenia taktyczno-operacyjnego przez zwiększenie ilości ćwiczeń epizodycznych. Prowadzono studia operacyjno-strategiczne oraz podróże studyjne w terenie, dotyczące problemów operacyjnych, historycznych i geograficznych

W ciągu 43 lat istnienia akademii mury jej opuściło wiele setek absolwentów. O roli jaką ona spełniała w siłach zbrojnych świadczą jej absolwenci piastujący najwyższe stanowiska w siłach zbrojnych. Niemała jest w tym zasługa kadry naukowo-dydaktycznej, która stanowiła doświadczony zespół o wysokich kwalifikacjach zawodowych.

To dzięki kadrze naukowo-dydaktycznej, jej pracom badawczym, akademia stała się głównym ośrodkiem naukowej myśli wojskowej. Prace publikowane przez kadrę akademii miały praktyczną przydatność w szkoleniu dowództw i sztabów. O wartości naukowej tych prac świadczy fakt, że ich autorzy otrzymali wiele nagród i wyróżnień ministra obrony narodowej.

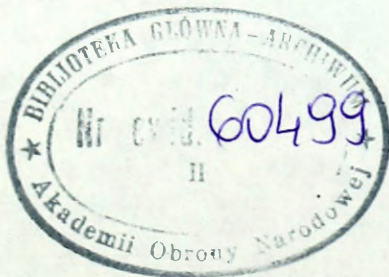
Rok 1990 był przełomowym dla Akademii Sztabu Generalnego. W ramach restrukturyzacji sił zbrojnych powstała na jej bazie nowa wyższa uczelnia wojskowa-Akademia Obrony Narodowej. Zmieniono strukturę akademii tworząc z niej uczelnię czerowydziałową (wydziały wojsk lądowych, lotniczych i obrony powietrznej, strategiczno-obronny, nauk humanistycznych) z samodzielnymi instytutami. Akademia Obrony Narodowej kształci na studiach dwuletnich oficerów w różnych specjalnościach. Jej absolwenci otrzymują tytuł oficera dyplomowanego.

Prowadzone są stacjonarne-roczne podyplomowe studia operacyjno-strategiczne dla absolwentów akademii, zajmujących wyższe stanowiska w siłach zbrojnych. Oprócz studiów stacjonarnych w akademii organizowane są krótkoterminowe kursy przeszkolenia oficerów - absolwentów akademii w różnych specjalnościach. Prowadzone są także zaoczne podyplomowe studia pedagogiczne i historii sztuki wojennej, a także różne studia doktoranckie.

Akademia Obrony Narodowej utrzymuje szerokie kontakty z innymi uczelniami wojskowymi w kraju i za granicą. Trwa ciągły rozwój procesu szkolenia, prowadzone są prace naukowo-badawcze na potrzeby sił zbrojnych i innych instytucji. Ze względu na swój charakter Akademia Obrony Narodowej jest wiodącą uczelnią wojskową w Polsce narzucając kierunki rozwoju teorii i praktyki sztuki wojennej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

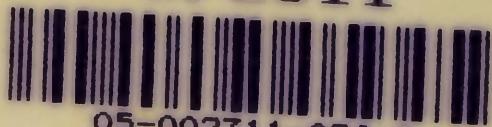
Bibliografia

1. Bugajski J., Wojenna Szkoła Sztabu Generalnego - pierwsza wyższa uczelnia wojskowa II Rzeczypospolitej, Wojskowy Przegląd Historyczny 1967, nr 1.
2. Bugajski J., Wyższa Szkoła Wojenna 1919-1939, Warszawa 1962.
3. Chocianowicz W., W 50-lecie Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie Londyn 1969.
4. Dwadzieścia lat Akademii Sztabu Generalnego, Myśl Wojskowa 1967 nr 12.
5. Hendrys Z., Z kroniki Akademii Sztabu Generalnego, Myśl Wojskowa 1972, nr 12.
6. Hendrys Z., Zakrzewski J., Rzeczywistość i perspektywy rozwoju Akademii Sztabu Generalnego, Myśl Wojskowa 1958, nr 5.
7. Karwin J., Pomianowski E., Rutkowski S., Z dziejów wychowania wojskowego w Polsce, Warszawa 1969.
8. Knot A., Dzieje szkolnictwa wojskowego w Polsce, Lwów 1938.
9. Lisowski R., Polskie Korpusy Kadetów 1765-1956, Warszawa 1982.
10. Mrozowska K., Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego Wrocław 1961.
11. Rutkowski S., Zarys dziejów polskiego szkolnictwa wojskowego, Warszawa 1970.
12. Surgiewicz R., Zarys historii ASG, Wojskowy Przegląd Historyczny 1966 nr 3.
13. Zarys dziejów wojskowości polskiej w latach 1864-1939, Warszawa 1990.

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/2311

05-002311-024-0